

Sygn. akt I C 576/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2015 r.

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Małgorzata Sachajczuk - Puławska

Protokolant Daria Blachewicz

po rozpoznaniu w dniu 26 lutego 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. J. (1), M. F. i M. J. (2)

przeciwko M. Z.

o zachowek

I. zasądza od pozwanej M. Z. na rzecz każdej z powódek M. J. (1), M. F. oraz M. J. (2) kwoty po 125.659,70 zł (sto dwadzieścia pięć tysięcy sześćset pięćdziesiąt dziewięć złotych i 70 /100);

II. umarza postępowanie co do kwoty 24.300,30 zł (dwadzieścia cztery tysiące trzysta złotych i 30/100) od zgłoszonego roszczenia przez każdą z powódek;

III. zasądza od pozwanej M. Z. na rzecz każdej z powódek M. J. (1), M. F. oraz M. J. (2) kwoty po 3.864 zł (trzy tysiące osiemset sześćdziesiąt cztery złote) tytułem zwrotu kosztów procesu;

IV. tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych nakazuje ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie:

a. od każdej z powódek M. J. (1), M. F. oraz M. J. (2) kwoty po 376,31 zł (trzysta siedemdziesiąt sześć złotych i 31/100),

b. od pozwanej M. Z. – kwotę 18.900 zł (osiemnaście tysięcy dziewięćset złotych);

V. pozostałe koszty sądowe przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt I C 576/11

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 3 lutego 2011 r., uzupełnionym pismem z dnia 16 lutego 2011 r. powódki M. J. (1), M. F. oraz M. J. (2), zastąpione przez profesjonalnego pełnomocnika, wniosły o zasądzenie od pozwanej M. Z. kwoty 150.000 zł na rzecz każdej z powódek tytułem zachowku po T. P. (pozew k. 1-2, pismo powódek – k. 46).

W uzasadnieniu pozwu powódki wskazały, iż spadkodawczyni T. P. która była ich babką macierzystą przed śmiercią sporządziła testament notarialny, na mocy którego powołała do spadku swoją córkę a ich ciocię – pozwaną M. Z. w $\frac{3}{4}$ części spadku oraz dwie wnuczki-ich siostry M. H. i M. J. (3) – każdą w $\frac{1}{8}$ części spadku. Część masy spadkowej przypadająca każdej z powódek jako uprawnienie do zachowku to $\frac{1}{30}$ spadku, co stanowi połowę wartości udziału

należnego powódkom, gdyby dziedziczyły po babciu z mocy ustawy. Powódki jednocześnie oświadczyły, iż odstępują od dochodzenia zapłaty zachowku od pozostałych spadkobierczyń a swoich sióstr - M. H. i M. J. (3). Powódki wskazały, że w skład spadku po zmarłej T. P. wchodzi: gospodarstwo rolne o łącznej powierzchni 1,4568 ha, w tym działka zabudowana budynkiem mieszkalnym o pow. użytkowej 280 m², położona w W. przy ul. (...) oraz gospodarstwo rolne niezabudowane o łącznej powierzchni 1.11 ha położone we wsi Ł., gm. R. (pozew – k. 1-2).

W dniu 28 czerwca 2012 r. pozwana –M. Z. wносиła o oddalenie powództwa. Oświadczyła, iż zachówek powódkom się nie należy, bowiem powódki dziedziczyły po swojej matce J. J. (1), zmarłej w dniu 5 kwietnia 2004 r. spadek o wartości 9.000.000 zł, który to majątek J. J. (1) dostała od swojej matki zmarłej T. P. , część w roku 1974, a część w roku 1990 .(protokół rozprawy – k. 161).

Na tej samej rozprawie, powódki wniosły o zasądzenie na rzecz każdej z powódek kwoty 146.352,12 zł i zrzekły się powództwa pomiędzy pierwotnie zgłoszoną kwotą a obecną. Różnica to kwota 3.647,88 zł i w tym zakresie cofnęły powództwo i zrzekły się roszczenia (protokół rozprawy - k. 163).

W odpowiedzi na pozew, pozwana- M. Z., już zastąpiona przez profesjonalnego pełnomocnika, wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódek na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 166 –170 odpowiedź na pozew).

Ostatecznie, powódki po przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy dokonały modyfikacji wysokości roszczenia dochodzonego pozewem i biorąc pod uwagę aktualną wycenę nieruchomości wchodzących w skład spadku po zmarłej T. P., wniosły o zasądzenie tytułem zachowku kwoty po 125.659,70 zł dla każdej z nich oraz cofnęły powództwo co do różnicy pomiędzy poprzednim żądaniem a obecnym i w tym zakresie zrzekała się roszczenia. Nadto podtrzymały wniosek o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych prawem. (k.500-502)

Strona pozwana, podtrzymała wszystkie zgłoszone dotychczas twierdzenia, w szczególności dotyczące darowizn poczynionych przez spadkodawczynię za swojego życia na rzecz matki powódek , które winny zostać zarachowane na poczet należnego im zachowku w oparciu o art. 991 § 2 kc podkreślając, iż powódki jako spadkobierczynie ustawowe po swojej matce J. J. (1) nabyły spadek w wysokości 3/20 spadku, przy czym w skład spadku wchodziły m.in. w/ w nieruchomości. Nadto pozwana podniosła ,że otrzymała od T. P. znaczną część spadku albowiem opiekowała się matką przed śmiercią . (k.504-508)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

T. P. – spadkodawczyni w niniejszym postępowaniu miała trójkę dzieci: pozwaną M. Z. oraz J. J. (1) i P. P..

T. P. zmarła 12 lipca 2007 r jako wdowa . Mąż jej S. P. zmarł wcześniej w 1993r i ona nabyła w całości spadek po nim na mocy testamentu.

Również przed spadkodawczynią zmarła jej córka J. J. (1) w dniu 5 sierpnia 2004 r. oraz jej syn P. P. w dniu 27 lutego 1983 r.

P. P. pozostawił córkę A. P., zaś po J. J. (1) zostało pięć córek: powódki-M. J. (1), M. F. i M. J. (2), oraz M. J. (3) i M. H..

T. P. sporządziła testament w formie aktu notarialnego i do spadku powołała

dwie wnuczki po J. M. J. i M. H. oraz swoją siostrę- pozwaną M. Z. (oświadczenia stron – k 236 – 237, odpis postanowienia z dnia 11 kwietnia 2008 r. – k. 3).

Postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2008 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi – Północ w Warszawie, II Wydział Cywilny stwierdził, że spadek po zmarłej w dniu 12 lipca 2007 r. T. P. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 5 grudnia 2001 r. sporządzonego przez notariusza M. K. za repertorium (...), nabyła córka M. Z. (córka S. i T.) w ³/₄

części oraz wnuczki: M. H. (córka T. i J.) i M. J. (3) (córka T. i J.) po 1/8 części każda z nich (bezsporne, postanowienie z dnia 11 kwietnia 2008 r. – k. 3).

W przypadku gdyby doszło do dziedziczenia ustawowego po T. P. to spadek nabyłyby: córka M. Z., pięć córek po J. J. (1) oraz córka P. P.. M. Z., dziedziczyłyby w 1/3 części spadku, córki J. J. (1) po 1/15 oraz córka P. P. dziedziczyłyby w 1/3 części spadku (okoliczności bezsporne).

T. i S. małżonkowie P. mieli dużo ziemi w W. i J. położonej w sąsiedztwie przy ul. (...) użytkowaną na cele rolne .

Za życia rodziców , w 1972 r. J. J. (1) , jako panna jeszcze (czyli pod nazwiskiem P.) nabyła aktem własności działkę o pow. 1 ha położoną w J. – N. za zgodą swoich rodziców w drodze decyzji administracyjnej - poprzez nadanie na jej rzecz aktu własności w/w nieruchomości . (akt własności ziemi – k. 309). Aktualnie jest to nieruchomość położona w W. przy ul. (...), stanowiącej działkę ewidencyjną o nr (...) o obszarze 9.336 m², dla której Sąd Rejonowy (...) w W. prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...).

Również pozwana – M. Z. jeszcze jako panna w podobny okolicznościach jak siostra nabyła aktem własności działkę o pow. 1 ha położoną w J..(bezsporne)

Z kolei aktem notarialnym z dnia 31 lipca 1990 r. o numerze (...)w Państwowym Biurze Notarialnym w W. przed notariuszem J. T. P. i jej mąż S. P. przekazali swoim córkom J. J. (1) i M. Z. nieruchomości położone w W. o łącznej wówczas wartości 30.000.000 zł. Z tym ,że J. J. (1) przekazali nieruchomość położoną przy ul. (...) stanowiącą działkę oznaczoną nr ew. (...)o obszarze 1 ha 26 a 5 m⁽²⁾ , przy czym własność powyższej nieruchomości wpisana była na rzecz T. P. do 3/4 części i S. P. do 1/4 części na podstawie umów sprzedaży z dnia 12 listopada 1956 r., 28 listopada 1956 r. oraz z dnia 17 listopada 1960 r. Natomiast M. Z. nieruchomość położoną przy ul. (...) bez numeru, składającej się z działek o nr (...) o obszarze 1 ha 74 a 95 m⁽²⁾ , własność wpisana była na rzecz T. i S. małżonków P. na zasadach wspólności ustawowej na podstawie umowy sprzedaży z dnia 25 czerwca 1963 r. .

Te nieruchomości zostały przekazane nieodpłatnie na rzecz J. J. (1) i M. Z.. W akcie notarialnym wskazano, iż zostały wydane dwie decyzje przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W., Wydział Świadczeń dla Rolników z dnia 27 września 1989 r. Nr (...) przyznające T. i S. małżonkom P. świadczenia na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Zarówno J. J. (1) jak i M. Z. wyraziły zgodę na powyższe przekazanie, a nadto stwierdziły, że nabywaną nieruchomość położoną w W., w Dzielnicy P. włączą do prowadzonego gospodarstwa rolnego – odpowiednio M. Z. do gospodarstwa położonego przy ul. (...) o pow. 2,2821 ha, natomiast J. J. (1) do gospodarstwa położonego przy ul. (...) o pow. 0,9336 ha .(kserokopia aktu notarialnego z dnia 31 lipca 1990 r. o rep. (...) – k. 171 – 174, kserokopia aktu notarialnego z dnia 21 listopada 1956 r. o rep. (...) – k. 175-178, kserokopia aktu notarialnego z dnia 17 listopada 1956 r. o rep. (...) – k. 179 - 181).

Z odpisu księgi wieczystej z dnia 12 kwietnia 2010 r. i z dnia 28 sierpnia 2012 r. wynika, iż na podstawie postanowienia z dnia 15 lutego 2005 r. Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi w Warszawie w sprawie o sygn. akt I Ns 1835/04 spadek po J. J. (1) nabył jej mąż w części 5/20 oraz każda z pięciu córek w części 3/20 i posiadają w powyższych częściach: udział w nieruchomości położonej w W. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy (...) w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) oraz udział w nieruchomości położonej w W. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy (...) w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). (odpis księgi wieczystej o numerze (...) – k. 182 – 186 oraz odpis księgi wieczystej o numerze (...) – k. 187 - 195).

W skład spadku po T. P. wchodzi: gospodarstwo rolnym o łącznej powierzchni 1,4568 ha, w tym działka zabudowana budynkiem mieszkalnym o pow. użytkowej 280 m⁽²⁾ , położona w W. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy (...) prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) oraz grunt rolny niezabudowany o łącznej powierzchni 1.11 ha położonym we wsi Ł., gm. R. dla której Sąd Rejonowy w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) .(odpis zwykły księgi wieczystej – k. 9-10, k. 11- 13).

Wartość całej nieruchomości gruntowej o łącznej powierzchni 1,4568 ha, w tym działki zabudowanej budynkiem mieszkalnym o pow. użytkowej 280 m², położonej w W. przy ul. (...), wynosi obecnie 4.907.618 zł. Z kolei wartość nieruchomości gruntowej położonej we wsi Ł., gm. R. o łącznej powierzchni 1.11 ha wynosi aktualnie 118.770 zł. (opinia biegłego sądowego – k. 316-339, k. 402-407 i k. 482 - 486)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych dokumentów, złożonych przez strony do akt sprawy przy pozwie, odpowiedzi na pozew. Stan faktyczny był niesporny pomiędzy stronami, w szczególności odnośnie daty zgonu spadkodawcy, kręgu spadkobierców ustawowych, dziedziczenia testamentowego po T. P., natomiast był sporny co do składu spadku oraz wartości masy spadkowej.

Oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd dał wiarę wskazanym wyżej dokumentom urzędowym i prywatnym, a także podzielił opinię biegłego sądowego J. S. Sąd ustalając stan faktyczny i wartość nieruchomości potrzebnej do obliczenia zachowku oparł się na opinii ww. biegłego z zakresu wyceny nieruchomości złożonej na piśmie z dnia 16 czerwca 2014r i i uzupełniającej z dnia 2 lipca 2014r następnie ustnej uzupełniającej na rozprawie w dniu 26 listopada 2014r. Opinię tę uznano za w pełni wiarygodną i miarodajną dla poczynienia ustaleń niezbędnych w sprawie. Po złożeniu przez biegłego opinii pisemnej i odebraniu od biegłego ustnych wyjaśnień na rozprawie, strony nie zgłosiły żadnych wniosków dowodowych. (k. 489)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (§ 2).

Celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny wskazanych w powyższym przepisie poprzez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określonej w przepisie ułamkowi wartości udziału w spadku, który przypadłby im przy dziedziczeniu ustawowym.

W procesie o zachówek Sąd ustala zatem krąg uprawnionych do zachowku, wartość majątku spadkowego oraz jaka część wartości udziału spadkowego należy się uprawnionym.

Powódkom przysługuje roszczenie o zachówek i gdyby dziedziczyły po babce T. P. na podstawie ustawy, ich udział w spadku wynosiłby po 1/15. Tytułem zachowku powódki uprawnione są do połowy wartości udziału spadkowego, a więc w wysokości 1/30 części spadku.

W tym miejscu należy wskazać, iż spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do ustalenia masy spadkowej oraz jej wartości. Tu przede wszystkim do rozstrzygnięcia czy należy doliczyć darowizny przekazane przez spadkodawczynię T. P. i jej męża na rzecz ich córki J. J. (1) i ewentualnie jaka jest tego wartość.

Sąd zważył, że aktem notarialnym z dnia 31 lipca 1990 r. o numerze (...) T. P. i jej mąż S. przekazali obu swoim córkom, nie tylko J. J. (1) ale i pozwanej M. Z. nieruchomości położone w W.. Było to przekazanie nieodpłatne, w zamian za otrzymanie renty dla T. P. i jej męża S., przy czym J. J. (1) przekazali nieruchomości położoną przy ul. (...), działkę oznaczoną nr ew. (...) o obszarze 1 ha 26 a 5 m⁽²⁾, natomiast M. Z. przekazali nieruchomości położoną przy ul. (...) bez numeru, składającej się z działek o nr (...) o obszarze 1 ha 74 a 95 m⁽²⁾.

Spór w niniejszej sprawie dotyczy kwalifikacji prawnej umowy nieodpłatnego przekazania gospodarstwa rolnego z 31 lipca 1990 r., w kontekście unormowania zawartego w art. 993 k.c., nakazującego uwzględnianie przy obliczaniu zachowku, dokonanych przez spadkodawcę, darowizn. Przy wykładni tego przepisu należy mieć na względzie, że o doliczeniu świadczenia do spadku (celem ustalenia substratu zachowku) nie decyduje ani przedmiot świadczenia spadkodawcy, ani też cel tego świadczenia. Istotne jest tylko to, aby miało ono postać „darowizny”, o której mowa w art. 888 i nast. kodeksu cywilnego.

Darowizna jest umową o przeniesienie praw majątkowych, w której świadczenie darczyńcy dokonywane jest pod tytułem darmym (*negotia lucrativa*), tj. nie łączy się z żadnym ekwiwalentnym świadczeniem ze strony osoby obdarowanej. Darowizna jest wyrazem szczodroblowości darczyńcy i stanowi niejako prawzór nieodpłatnych czynności prawnych (por. L. Stecki, [w:] J. Rajski /red./, System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa. Tom 7, Warszawa 2001, s. 191). Okoliczność, że umowę darowizny definiuje przede wszystkim nieodpłatność świadczenia, nie oznacza, że każda czynność nieodpłatna jest darowizną. Tezie tej ustawodawca dał wyraz w art. 889 pkt 1 k.c., który wskazuje, że nie stanowi darowizny bezpłatne świadczenie, które wynika z umowy uregulowanej innymi przepisami kodeksu. Sąd niniejszy podziela wyrażony w orzecznictwie pogląd, że zawarte w art. 889 pkt 1 k.c. pojęcie „umów uregulowanych innymi przepisami kodeksu” należy rozumieć szeroko, bez ograniczania się do umów uregulowanych w przepisach kodeksu cywilnego – a z uwzględnieniem innych przepisów prawa (por. wyrok NSA w Warszawie z 18 czerwca 2010 r, w sprawie o sygn. akt II FSK 257/09, Lex nr 596346).

W treści § 2 aktu notarialnego z dnia 31 lipca 1990 r. wskazano, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych w W., Wydział Świadczeń dla Rolników wydał decyzję o numerze (...), w której to przyznał T. i S. małżonkom P. prawo do świadczeń wymienionych w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Prawo do renty uzależnione jest od zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej i przekazania gospodarstwa rolnego, przez które rozumie się odpłatne lub nieodpłatne przeniesienie własności gruntów wchodzących w skład tego gospodarstwa. Zarówno dominujące stanowisko orzecznictwa, jak i stanowisko większości przedstawicieli doktryny na gruncie ustawy z 14 grudnia 1982 r. (u.s.r.i), oraz wcześniejszej ustawy z 27 października i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140) 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników) przemawia za przyjęciem, iż umowa z następcą nie jest darowizną, o której mowa w art. 888 i n. k.c. Aktualność tych stanowisk została zachowana i potwierdzona w bieżącym orzecznictwie (m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1991 r. w sprawie III CZP 4/91) . W judykaturze ugruntowany jest już pogląd, że nieodpłatna umowa z następcą, uregulowana w art. 84 i nast. jest odrębnym od darowizny typem cywilnoprawnej umowy nazwanej (por. wyroki Sądu Najwyższego z 4 lutego 1997 r., III CKN 26/96, OSNC 1997/6-7/80; z 19 lutego 1997 r., III CKN 9/97, Lex nr 496465 oraz z 16 maja 2000 r., IV CKN 34/00, Lex nr 52440). W uchwale z 19 lutego 1991 r. Sąd Najwyższy stwierdził natomiast wyraźnie, że wartości gospodarstwa rolnego przekazanego następcy nie uwzględnia się przy ustalaniu zachowku (III CZP 5/91, OSNC 1991/8-9/1-3). Wprawdzie pogląd ten został wyrażony na gruncie nieobowiązującej już ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140), jednak w uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wskazał, że szczególnie charakter umowy z następcą zachowany został również w późniejszej ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268) oraz w obowiązującej aktualnie – ustawie . Teza ta, na gruncie art. 59, powołanej wyżej, ustawy z 14 grudnia 1982 r. została powtórzona w uchwale Sądu Najwyższego z 21 czerwca 2012 r. (III CZP 29/12, OSNC 2013/1/7). W uchwale tej Sąd Najwyższy wyszczególnił te elementy umowy z następcą, które decydują o jej odrębnym, od umowy darowizny, charakterze. Wskazał mianowicie na przyczynę zawarcia umowy, którą jest dążenie do uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego i której następstwem jest wzajemna zależność obowiązywania umowy i wypłaty świadczeń. Sąd Najwyższy podkreślił również, że skutek zawarcia umowy z następcą dochodzi do powiązania swoistym węzłem prawnym nie tylko samych stron umowy (rolnika i następcy), ale również Państwa. W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził, że wspólna cecha umowy z następcą i umowy darowizny sprowadza się wyłącznie do nieodpłatności świadczenia; istotne natomiast znaczenie dla swoistości umowy przeniesienia gospodarstwa ma to, że przekazujący zapewnia sobie świadczenia ze środków państwowych, a gospodarstwo przejmuje osoba zdolna do osiągnięcia lepszych efektów gospodarowania, przez co umowa spełnia cel gospodarczy i społeczny (por. uchwała z 16 lipca 1980 r. w sprawie III CZP 44/80). Zatem w

odniesieniu do nieruchomości położonej w W. przy ul. (...), stanowiącej działkę ew. o nr (...) o obszarze 12.605 m² Sąd podzielił stanowisko sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego tj. że: „przy ustalaniu zachowku nie uwzględnia się wartości gospodarstwa rolnego przekazanego przez spadkodawcę następcy na podstawie umowy przewidzianej w art. 59 ustawy z dnia 14 grudnia 1982r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin(Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.". (Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2012 r., sygn. III CZP 29/12 w odpowiedzi na zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w sprawie o sygn. I ACa 1057/11 zakończonej wyrokiem z dnia 15 listopada 2012r.).

Przy przekazaniu gospodarstwa rolnego w zamian za rentę (podobnie, jak w przypadku umowy z następcą) brak jest wspomnianego wcześniej elementu szczodrobliwości (bezinteresowności) umowy darowizny. Umowa przekazania gospodarstwa stanowi w istocie transakcję wiążącą, w której przekazujący, wprawdzie nie ze strony kontrahenta, ale jednak, oczekuje pewnego świadczenia zwrotnego. Również sam nabywca gospodarstwa rolnego, poza zgodą na przeniesienie na niego własności gospodarstwa (wystarczającą w przypadku darowizny) musi spełniać warunki dające gwarancję nie tylko należytego kontynuowania produkcji rolnej, ale także podwyższenia rentowności tego gospodarstwa. Od spełnienia tych warunków zależy otrzymanie przez rolnika świadczeń z tytułu renty, zaś w razie ich braku, do zawarcia umowy w ogóle nie dochodzi.

Biorąc pod uwagę powyższe, wartości gospodarstwa rolnego przekazanego przez spadkodawcę na podstawie takiej umowy nie uwzględnia się przy ustalaniu zachowku. Tezę tą wzmacnia również konstrukcja samej instytucji zachowku, w której zaliczanie darowizn dokonywane jest w istocie w drodze wyjątku od zasady ustalania zachowku w oparciu o stan czynny masy spadkowej. W tej sytuacji darowiznę należy pojmować ściśle - jako odrębny typ umowy, nie zaś jako każde inne bezpłatne przysporzenie, dokonane na podstawie umowy uregulowanej poza przepisami art. 888 – 902 kodeksu cywilnego.

Z kolei, nieruchomość położona w W. przy ul. (...) o powierzchni 9336 m², została nabyta przez J. J. (1) na mocy aktu własności ziemi na podstawie art. 1, art. 5 i art. 12 ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U.1971.27.250). W trybie art. 1 powyższej ustawy nabycie własności nastąpiło z mocy samego prawa, a tytułem własności był akt własności ziemi wydany w postępowaniu administracyjnym. Dlatego ta nieruchomość nie może być uwzględniona na poczet zachowku.

W tym stanie rzeczy, w skład spadku po T. P. wchodziło tylko gospodarstwo rolne o łącznej powierzchni 1,4568 ha, w tym działka zabudowana budynkiem mieszkalnym o pow. użytkowej 280 m², położona w W. przy ul. (...) / KW nr (...) / oraz gospodarstwo rolne niezabudowane o łącznej powierzchni 1.11 ha położonym we wsi Ł., gm. R. / KW o nr (...) / . Nadmienić w tym miejscu należy, że w postępowaniu o dział spadku po T. P. ustalono, iż w skład spadku wchodziły tylko te nieruchomości, a których wycena była przedmiotem opinii biegłego w niniejszym postępowaniu. Mimo, że w postępowaniu działowym również istnieje możliwość zaliczenia darowizn na schedę spadkową, to taka sytuacja nie miała miejsca. Przy tym bez znaczenia jest okoliczność, że pozwana sprzedała za cenę 20.000 zł odziedziczoną i przypadłą jej w wyniku tego działu spadku nieruchomość we wsi Ł. / protokół z rozprawy 26 lutego 2015r k. 499 /

Z uwagi na powyższe, w ocenie Sądu, żadne z nieruchomości, które zostały przekazane J. J. (1) nie wchodzi do masy spadkowej ani nie podlegają zachowaniu na poczet należnego im zachowku w oparciu o art. 991 § 2 kc.

Wobec tego, że po zmarłej T. P. doszło już do działu spadku, to pozwana zgodnie z art. 1034 kc odpowiada za niniejszy dług pieniężny w stosunku do wielkości swego udziału tj. do wysokości $\frac{3}{4}$.

Uwzględniając zatem aktualne wyceny nieruchomości wchodzących w skład spadku po zmarłej T. P. tzn. nieruchomość położona w W. przy ul. (...) - 4.907.618 zł oraz nieruchomość położona we wsi Ł. gmina R. - 118,770,00, zł tj. łącznie 5.026.388, zł. Zatem należność z tytułu zachowku $\frac{1}{30}$ z tej kwoty wynosi 167.536,27 zł. Skoro jednak udział spadkowy pozwanej wynosił $\frac{3}{4}$ to kwota należna powódcom uprawnionym do zachowku wynosi po 125.659,70 zł.

Powództwo – okazało się więc słuszne co do zasady faktycznej i prawnej oraz udowodnione w kwocie ostatecznie sprecyzowanej . Zasady współzycia społecznego nie mogą chronić pozwanej albowiem jej obowiązek alimentacyjny względem spadkodawczyni jako wyprzedzał takie zobowiązania powódek jako wnuczek T. P..

Wprawdzie w pozwie każda z powódek dochodziła zasądzenia kwoty 150.000 zł na rzecz każdej z nich ale ostatecznie, na rozprawie w dniu 26 lutego 2015 r., wniosły o zasądzenie kwoty głównej 125.699,70 zł na rzecz każdej i cofnęły pozew co do różnicy pomiędzy poprzednim żądaniem, a obecnym wraz ze zrzeczeniem się roszczenia . W takiej sytuacji, co do kwoty 24.300,30 zł w odniesieniu do każdej z powódek należało umorzyć postępowanie zgodnie z art. 355 k.p.c. w zw. z art. 203 k.p.c. Nadmienić należy ,że powódki nie wniosły o zasądzenie odsetek od podchodzonego roszczenia .

O kosztach procesu Sąd postanowił na podstawie art. 100 k.p.c. stosunkowo je rozdzielając. Koszty postępowania, poniesione przez każdą z powódek wyniosły kwotę 4.600 zł , (co stanowi koszty opinii biegłego – 1.000 zł oraz koszty zastępstwa procesowego według stawki minimalnej 3.600 zł). Powódki – w stosunku do zgłoszonego roszczenia – wygrały proces w 84% , a niejako przegrały w zakresie cofniętym 16 % i tylko w takim stosunku powinny ponieść koszty procesu i jednocześnie pozwana jest zobowiązana je pokryć . Zatem zasądzono od pozwanej na rzecz każdej powódek po 3.864 zł /jako 84% z 4.600 zł / tytułem zwrotu kosztów procesu .

O nieuiszczonych kosztach sądowych orzeczono na podstawie art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Powódki zostały zwolnione od opłaty od pozwu, więc pozwana musi pokryć na rzecz Skarbu Państwa wpis od części roszczenia jakie uwzględniono / $84\% \times 7.500 \text{ zł} \times 3 = 18.900 \text{ zł}$ /, zaś powódki muszą uiścić nieopłacone koszty biegłego sądowego, o którego same wnioskowały ,a co wynosi 1.128,93 zł, z czego na każdą z nich przypada do zapłaty 376,31 zł .

Zważywszy na powyższe, na podstawie powołanych przepisów, orzeczono jak w sentencji.

Zarządzenie: odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikom stron .